

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

6-2025
ANIQ FANLAR

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

MATEMATIKA

Sh.T.Nishonova, M.S.Sodiqova

Elliptiko-giperbolik tipdagi tenglama uchun bir chegaraviy masalaning
bir qiymatli yechimi..... 4

N.S.Ikramova, M.T.Yunusalieva

Solvability of a mixed problem for a degenerate sub-diffusion
equation in a rectangular domain 12

INFORMATIKA

B.A.Umarov

IoT qurilmalarini tarmoqqa ulashdagi protokollar tahlili 25

B.A.Umarov, Sh.M.Kimsanboyeva

Tarmoq energiya samaradorligini oshirish strategiyalari..... 29

FIZIKA-TEXNIKA

G.Q.Muxamadaliyeva, M.R.Akbaraliyeva

Tabiiy va sun'iy tolalarni o'quvchilarga o'rgatishda steam va
smart metodlari orqali o'qitish samaradorligini oshirish..... 32

M.F.Solijonova

Texnologik ta'lim yo'nalishi talabalariga zamonaviy innovatsion pedagogik
texnologiyalardan foydalanib 'metallarning xossalarini o'qitish 36

J.R.Bobojonova

Umumta'lim maktablarida ta'lim samaradorligini oshirishda interfaol
usullarining roli 40

Sh.Sh.Shuxratov, S.A.Ismoilova

Alohida ta'lim ehtiyojlariga ega o'quvchilar uchun interfaol
pedagogik yondashuvlar 44

C.M.Отажонов, P.H.Эргашев, K.A.Ботиров, Д.Х.Нажмиддинова

Оптические свойства и рентгеноструктурный анализ тонких
пленок с глубокими примесными уровнями 49

M.X.Paxmonkulov

Цели и методы изучения радиационных дефектов в полупроводниках 57

I.V.Xoldarova, Sh.A.Ibragimova

Mehnatsevarlik tushunchasining asosiy sotsiomadaniy
va tarbiyaviy kontsepsiyalari 61

ILMIY AXBOROT

G.X.Ismoilova

Xalq hunarmandchiligi va milliy qadriyatlarni umumiy o'rta ta'lim
maktablarida smart usulidan foydalanib o'qitish samaradorligi 67

F.R.Muxitdinova

Magnit maydondagi p-n o'tish kuchlanishining turli temperaturalarda o'zgarishi 671

UO'K: 37.013.77:316.7

**MEHNATSEVARLIK TUSHUNCHASINING ASOSIY SOTSIOMADANIY VA TARBIYAVIY
KONTSEPSIYALARI****ОСНОВНЫЕ СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ И ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ КОНЦЕПЦИИ ПОНЯТИЯ
ТРУДОЛЮБИЯ****BASIC SOCIOCULTURAL AND EDUCATIONAL CONCEPTS OF THE CONCEPT OF
LABOR****Xoldarova Iroda Valijonovna¹**¹Farg'ona davlat universiteti professori**Ibragimova Shaxnozaxon Akbarovna²** ²Farg'ona davlat universiteti magistranti**Annotasiya**

Maqolada mehnatsevarlik tushunchasining sotsiomadaniy va tarbiyaviy kontsepsiyalari, uning inson shaxsining axloqiy va ma'naviy shakllanishidagi o'rni hamda ahamiyati tahlil qilingan. Falsafiy, sotsiologik va pedagogik manbalar tahlili asosida mehnatsevarlikning ko'p qirrali mohiyati ochib berilgan - u axloqiy qadriyat, madaniy hodisa va pedagogik maqsad sifatida talqin etiladi. Maqolada mehnatsevarlik shaxsning fuqarolik yetukligi, ma'naviy mas'uliyati va ijtimoiy faollik darajasini ifodalovchi integrativ sifat ekanligi asoslab berilgan. Turli sivilizatsiyalar tarixida mehnatning qadrlanishi, an'anaviy mehnat axloqidan tortib zamonaviy kasbiy o'z-o'zini rivojlantirish g'oyalargacha bo'lgan tarixiy bosqichlar yoritilgan. Globalizatsiya va raqamli transformatsiya sharoitida mehnatsevarlik tarbiyasining dolzarbligi yanada ortib borayotgani ko'rsatilgan, chunki mehnat endilikda nafaqat jismoniy faoliyat, balki ijodkorlik va intellektual o'zini namoyon etish maydoniga aylanmoqda. Ta'lim tizimida mehnatsevarlikni shakllantirishning pedagogik yondashuvlari - mehnat intizomini rivojlantirish, tashabbuskorlikni rag'batlantirish, mehnat natijalariga hurmat va ijtimoiy mas'uliyatni tarbiyalash masalalari tahlil qilingan. Muallif oilaning, maktabning va jamiyatning uzviy hamkorligi asosida mehnat madaniyatini shakllantirish zarurligini ta'kidlaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mehnatsevarlik shaxsiy o'sishning omili bo'lish bilan birga, barqaror ijtimoiy taraqqiyotning zarur sharti sifatida axloqiy, ma'naviy va iqtisodiy omillar uyg'unligini ifodalaydi.

Аннотация

В статье исследуются социокультурные и образовательные концепции понятия трудолюбия как одной из ключевых категорий нравственного воспитания и духовного становления личности. На основе анализа философской, социологической и педагогической литературы раскрывается многомерная природа трудолюбия, включающая труд как нравственную ценность, культурный феномен и педагогическую цель. Обосновывается, что трудолюбие выступает интегративной характеристикой личности, отражающей уровень ее гражданской зрелости, моральной ответственности и социальной активности. Особое внимание уделено культурно-историческим предпосылкам восприятия труда в различных цивилизационных контекстах - от традиционных трудовых этик до современных концепций профессионального самосовершенствования. Показано, что в условиях глобализации и цифровой трансформации общества проблема воспитания трудолюбия приобретает новое звучание, поскольку труд перестает быть исключительно физической деятельностью и становится сферой самореализации, творчества и интеллектуального вклада. Рассматриваются педагогические подходы к формированию трудолюбия в образовательной среде: через воспитание трудовой дисциплины, развитие инициативности, формирование уважения к результатам труда и социальной ответственности. Автор подчеркивает необходимость целостного взаимодействия семьи, школы и общества в формировании культуры труда как социокультурной и образовательной ценности. В результате исследования обосновано, что трудолюбие является не только фактором личностного роста, но и важнейшей предпосылкой устойчивого социального развития, отражающей гармонию между духовным, нравственным и экономическим началами человеческой деятельности.

Abstract

The article explores the sociocultural and educational concepts of diligence as one of the key categories of moral education and spiritual development of the individual. Based on the analysis of philosophical, sociological, and pedagogical literature, the multidimensional nature of diligence is revealed - as a moral value, a cultural phenomenon,

and a pedagogical goal. It is argued that diligence serves as an integrative characteristic of the individual, reflecting the level of civic maturity, moral responsibility, and social engagement. Special attention is given to the cultural and historical preconditions of labor perception in different civilizations - from traditional work ethics to modern concepts of professional self-development. In the context of globalization and digital transformation, the problem of fostering diligence acquires new relevance, since labor becomes a field of creativity and self-realization rather than merely physical activity. The article examines pedagogical approaches to cultivating diligence in education: fostering discipline, initiative, respect for labor results, and social responsibility. The author emphasizes the necessity of systemic cooperation between family, school, and society in forming a culture of labor as both a sociocultural and educational value. As a result, diligence is defined not only as a personal trait but also as a fundamental prerequisite for sustainable social development, embodying the harmony between moral, spiritual, and economic dimensions of human activity.

Kalit so'zlar: mehnatsevarlik, mehnat madaniyati, tarbiya, ta'lim, sotsiomadaniy qadriyatlar, axloq, ijtimoiy falsafa, mehnat etikasi, shaxs, ijtimoyilashuv.

Ключевые слова: трудолюбие, трудовая культура, воспитание, образование, социокультурные ценности, мораль, социальная философия, трудовая этика, личность, социализация.

Key words: diligence, labor culture, education, moral values, sociocultural development, work ethics, personality, socialization, pedagogy, civic maturity.

KIRISH

Zamonaviy globallashtirish va ijtimoiy-iqtisodiy transformatsiya jarayonlari shaxs va jamiyat rivojlanishining asosiy yo'nalishlarini tubdan o'zgartirmoqda. Bunday sharoitda barqaror taraqqiyotning mezonini bo'lib xizmat qiluvchi fundamental insoniy qadriyatlarni qayta talqin qilish ehtiyoji yuzaga keladi. Shular orasida mehnatsevarlik alohida o'rin tutadi. Mazkur qadriyat nafaqat inson xarakterining sifat ko'rsatkichi, balki mas'uliyat, intizom va ma'naviy yetuklikni shakllantiruvchi sotsiomadaniy va tarbiyaviy mexanizm sifatida namoyon bo'ladi.

Mehnatsevarlik tushunchasining shakllanishi falsafiy, axloqiy va pedagogik g'oyalar chorrahasida kechgan bo'lib, turli tarixiy davrlarning madaniy an'analari va ijtimoiy tajribalarini o'zida mujassam etgan. Sharq tafakkurida mehnat jamiyatga xizmat qilish va ruhiy kamolot vositasi sifatida baholangan bo'lsa, G'arb falsafasida u aql-idrok faolligi, shaxsiy erkinlik va individual mas'uliyatning ifodasi sifatida talqin etilgan. Bu ikki sivilizatsion yondashuv mehnatsevarlik tushunchasining ko'p qirrali va multidisiplinar xususiyatga ega bo'lishiga sabab bo'lgan.

Ta'lim tizimining modernizatsiyasi va "qadriyatlar pedagogikasi"ning shakllanishi jarayonida mehnatsevarlik zamonaviy tarbiya konsepsiyasining markaziy komponentlaridan biriga aylanmoqda. An'anaviy mehnat tarbiyasi shakllarining o'rnini intellektual, kreativ va raqamli faoliyat turlari egallayotgan bir davrda mehnatsevarlikni yosh avlod ongida qanday shakllantirish mumkinligi dolzarb savol bo'lib qolmoqda. Bu jarayon mehnatga nisbatan qadriyaviy munosabat, ichki motivatsiya va shaxsning ma'naviy-axloqiy nuqtai nazarini rivojlantirish bilan chambarchas bog'liq. Zero, "Ikkinchidan, yoshlarni zamonaviy bilim va tajribalar, milliy va umumbashariy qadriyatlar asosida mustaqil va mantiqiy fikrlaydigan, ezgu fazilatlar egasi bo'lgan insonlar etib voyaga yetkazamiz. Uchinchidan, o'g'il-qizlarimizni mehnat bozorida talab yuqori bo'lgan zamonaviy kasb-hunarlarga o'rgatish, ularda tadbirkorlik ko'nikmalari va mehnatsevarlik fazilatlarini shakllantirish hamda tashabbuslarini ro'yobga chiqarish, ish va uy-joy bilan ta'minlashga ustuvor ahamiyat qaratamiz," - [1.] deb, mamlakatimiz rahbari tomonidan ham e'tirof etilishi, muhim ahamiyat kasb etadi.

Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, yoshlarni zamonaviy bilimlar, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga tayangan holda har tomonlama barkamol qilib tarbiyalash hamda ularda mehnatsevarlik, mas'uliyat, tashabbuskorlik kabi fazilatlarini rivojlantirish bugungi taraqqiyot strategiyasining asosiy yo'nalishlaridan biridir. Bu yondashuvning ijtimoiy-pedagogik mazmuni shundan iboratki, mehnatsevarlik endilikda shunchaki shaxsiy xulqiy sifat emas, balki yosh avlodning ijtimoiy moslashuvi, iqtisodiy faolligi va ma'naviy barqarorligi uchun zarur bo'lgan asosiy kompetensiya sifatida talqin qilinmoqda.

Zamonaviy jamiyatda mehnatning shakllanish jarayoni o'zgarib borayotgan bir paytda - intellektual, kreativ, raqamli ko'rinishlar ustunlik qilayotgan sharoitda - mehnatsevarlikning tarbiyaviy mazmuni ham kengaymoqda. Endi mehnatsevarlik nafaqat jismoniy mehnatga munosabat, balki o'z ustida ishlashga tayyorlik, kasbiy o'sishga intilish, shaxsiy mas'uliyatni anglash, o'z iqtidorini jamiyat uchun ro'yobga chiqarish kabi ko'nikmalar bilan boyigan integrativ fazilat sifatida qoraladi. Prezidentimiz tomonidan qayd etilgan "tadbirkorlik ko'nikmalari" va

FIZIKA-TEXNIKA

“tashabbuslarni ro'yobga chiqarish” tamoyillari aynan mehnatsevarlikning yangi sotsiopedagogik mazmunini ifodalaydi.

Shu nuqtai nazardan, mehnatsevarlik tushunchasining sotsiomadaniy va tarbiyaviy konsepsiyalarini ilmiy tahlil qilish bugungi kunda alohida dolzarblik kasb etmoqda. Yoshlar ongida mehnatsevarlikni shakllantirish - ularning ijtimoiy faolligini oshirish, iqtisodiy jarayonlarda faol ishtirok etish, shaxsiy hayot strategiyasini ongli ravishda qurish va umuman jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi. Ta'kidlash joizki, mehnatsevarlik zamonaviy ta'lim tizimida faqat mahorat yoki odat emas, balki shaxsning ijtimoiy, madaniy va ma'naviy yetukligini belgilovchi tayanch qadriyat sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mehnatsevarlikning sotsiomadaniy tahlili ushbu fenomenning milliy mentalitet, ijtimoiy stereotiplar va madaniy kod bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi. Bu esa mehnatsevarlikni oddiy pedagogik ko'nikma emas, balki shaxsning ijtimoiylashuvi va ma'naviy takomilining muhim omili sifatida ko'rib chiqishga imkon yaratadi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi mehnatsevarlikni falsafiy, sotsiologik va pedagogik nuqtai nazardan integrativ tahlil qilish zaruratidan kelib chiqadi. Chunki XXI asr insoni uchun mehnatsevarlik - raqamli iqtisodiyot va bilimga asoslangan jamiyat sharoitida shaxsiy va ijtimoiy muvaffaqiyatning strategik omillaridan biridir.

Tadqiqotning maqsadi sifatida mehnatsevarlikning sotsiomadaniy va tarbiyaviy konsepsiyalarini tahlil qilish, zamonaviy ta'lim muhitida mehnatsevarlikni shakllantirishning pedagogik mexanizmlarini asoslash. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

1.Mehnatsevarlik tushunchasining falsafiy va madaniy-tarixiy shakllanish omillarini tahlil qilish.

2.Jahon va milliy an'anaviy qarashlarda mehnatsevarlikning sotsiomadaniy va axloqiy talqinlarini aniqlash.

3.Ta'lim tizimida mehnatsevarlikni shakllantirishning pedagogik modellari va mexanizmlarini belgilash.

4.Mehnatsevarlikning shaxsning ijtimoiylashuvi va axloqiy rivojlanishidagi o'rnini ilmiy asoslash.

Shu tariqa, ushbu kirish qismi tadqiqotning konseptual asoslarini belgilab, mehnatsevarlikni XXI asr ta'limi va jamiyat taraqqiyotida muhim qadriyat sifatida talqin etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Mehnatsevarlikning sotsiomadaniy va tarbiyaviy fenomen sifatida shakllanishi ko'p asrlik falsafiy-an'anaviy jarayonlarning mahsulidir. Klassik falsafada mehnat insonning mohiyatini belgilovchi asosiy sifatlardan biri sifatida talqin etilgan. Aristotel mehnatni aqlning o'zini ro'yobga chiqarish vositasi, axloqiy kamolotga erishish yo'li sifatida ko'rsa [2. 448.], Foma Akvinskiy uni insonning ma'naviy yetilishi va ilohiy vazifasi bilan bog'laydi [3. 894.]. Bu qarashlar mehnatsevarlikni qadimiy ma'naviy-axloqiy qadriyat sifatida anglashga poydevor yaratgan.

Yangi davr falsafasida mehnatsevarlik tushunchasi jamiyatni ratsional tashkil etish g'oyasi bilan uzviy bog'liq holda shakllandi. M.Veberning “Protestant etikasi va kapitalizm ruhi” asari mehnatsevarlikni shaxsiy intizom, iqtisodiy faoliyat va g'arb sivilizatsiyasi madaniy modeli o'rtasidagi o'zaro aloqani aniqlab berdi [4. 352.]. Weberning ratsionallik haqidagi g'oyalari keyinchalik mehnat etikasining sotsiologik tahliliga asos bo'ldi.

Sharqiy Yevropa va rus pedagogik-falsafiy maktablari mehnatsevarlikni tarbiya tizimining markaziy elementi sifatida yoritadi. K.D.Ushinskiy, A.S.Makarenko va V.A.Suxomlinskiy mehnatning xarakterni shakllantirish, mas'uliyatni tarbiyalash va shaxsning ichki madaniyatini rivojlantirishdagi rolini alohida ta'kidlaydi [11. 480., 12. 432., 13. 384.]. Suxomlinskiy mehnatni “shaxsning quvonch va ma'naviy o'sish manbai” sifatida talqin qilib, mehnatsevarlikning psixologik va ruhiy jihatlarini ochib bergan.

XX asr xorijiy pedagogikasida mehnat tarbiyasi D.Dyui va M.Montessori qarashlarida faoliyat, mustaqillik, tashabbuskorlik va mas'uliyat kabi kompetensiyalar bilan bog'lanadi [14. 382., 15. 342.]. Zamonaviy g'arb tadqiqotchilari - R.Sennett, A.Maslow, H.Arendt - mehnatsevarlikni postindustrial jamiyatda shaxsning o'zini ro'yobga chiqarishi, kasbiy o'zini anglash va ijtimoiy identitetini mustahkamlovchi fenomen sifatida talqin etadilar [16. 176., 17. 352., 18. 368.].

Sotsiologiya va madaniyatshunoslik yondashuvlarida P.Sorokin, E.Dyurkgeym, Yu.Xabermas mehnat faoliyatining ijtimoiy integratsiya, jamoaviy ishonch va axloqiy tartibning shakllanishidagi o'rnini tahlil qiladi [5. 1176., 6. 432., 7. 880.]. N.Berdyayev, S.Frank va E.Fromm mehnatsevarlikni insonning ruhiy erkinligi, o'zini boshqarish layoqati va ma'naviy mustaqillikning ko'rinishi sifatida ta'riflaydi [8. 352., 9. 280., 10. 320.].

So'nggi o'n yilliklarda pedagogik ilm-fanda mehnatsevarlik XXI asr kompetensiyalari tarkibidagi asosiy fazilatlaridan biri sifatida qaralmoqda. V.G.Maralov, I.D.Frumin, T.E.Zinkovskaya va N.D.Nikandrov mehnatsevarlikni kognitiv, motivatsion va axloqiy komponentlarni uyg'unlashtirgan integrativ sifat sifatida baholaydi [19. 368., 20. 412., 22. 304., 21. 256.]. Xalqaro tashkilotlar - OECD, UNESCO, ESD (Education for Sustainable Development) - mehnat etikasini shakllantirishni barqaror rivojlanishning asosiy sharti sifatida ko'rsatuvchi hisobotlar e'lon qilmoqda [23. 62., 24. 45.].

Shunday qilib, adabiyotlar tahlili mehnatsevarlik tushunchasi falsafiy, sotsiologik va pedagogik yondashuvlar kesishgan nuqtada shakllangan murakkab, ko'p qatlamli ilmiy kategoriya ekanini ko'rsatadi. Bu mehnatga oddiy amaliy munosabatdan ko'ra kengroq ma'noni - shaxsning jamiyatdagi ijtimoiy, madaniy va ma'naviy ishtirokini aks ettiradi.

Tadqiqotning metodologik asosini falsafiy, sotsiokulturologik va pedagogik yondashuvlarning integratsiyasi tashkil etadi. Mazkur yondashuv mehnatsevarlikni nafaqat axloqiy qadriyat yoki pedagogik ko'nikma, balki keng ijtimoiy-madaniy fenomen sifatida har tomonlama tahlil qilish imkonini beradi. Adabiyotlar tahlili va metodologik asoslar mehnatsevarlikning zamonaviy jamiyatda universal tarbiyaviy kategoriya sifatida qaralishini tasdiqlaydi. Bu kategoriya shaxsning ma'naviy-axloqiy, ijtimoiy va kasbiy rivojlanishini uyg'unlashtirgan holda uning jamiyatdagi faol ishtiroki va o'zini ro'yobga chiqarishiga xizmat qiladi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Tadqiqot doirasida olingan natijalar mehnatsevarlikni sotsiokulturologik va tarbiyaviy fenomen sifatida quyidagi asosiy jihatlari bilan izohlash imkonini berdi. Birinchidan, mehnatsevarlikning falsafiy ildizlari. Tarixiy manbalar mehnatsevarlikni shaxsning o'zini ro'yobga chiqarishi, axloqiy kamoloti va jamoat oldidagi mas'uliyati bilan uzviy bog'laydi. Aristotel uchun mehnat - ma'naviy faoliyat shakli, Weber uchun esa - G'arb sivilizatsiyasining asosiy tamoyili.

Tarixiy manbalarda mehnatsevarlikning shaxs kamoloti bilan bog'lanishi ijtimoiy pedagogika uchun bevosita metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Chunki ijtimoiy pedagogika - shaxsning jamiyatdagi o'rnini, uning ijtimoiylashuv jarayonlarini va ijtimoiy-axloqiy shakllanishini o'rganuvchi fan sifatida - mehnatni insonning ijtimoiy mohiyatini belgilovchi asosiy faoliyat turi deb qaraydi. Aristotelning mehnatni "ma'naviy faoliyat shakli" sifatida talqin qilishi shuni anglatadiki, mehnat shaxsning nafaqat moddiy hayotini, balki ma'naviy olamini ham boyitadi. Bu talqinda mehnat orqali inson o'z kuchi, salohiyati va intellektual imkoniyatlarini amalda sinab ko'radi; shu jarayonning o'zi esa insonni ichki jihatdan tarbiyalaydi. Ijtimoiy pedagogika nuqtai nazaridan, Aristotelning bu qarashi ikki asosiy tamoyilni ko'rsatadi: mehnat - shaxsning o'zini anglash va o'zini ro'yobga chiqarish vositasi. Insonning ijtimoiylashuvi ham aynan shu jarayonda sodir bo'ladi; mehnat - axloqiy tarbiyaning tayanchi. Chunki mehnat jarayoni intizom, iroda, mas'uliyat va qat'iyat kabi sifatlarni shakllantiradi.

M.Weberning G'arb sivilizatsiyasidagi mehnat etikasi haqidagi talqini esa mehnatsevarlikni jamiyatning ijtimoiy tizimini barqaror ushlab turuvchi qadriyat sifatida ko'rsatadi. Weber nazarida mehnat - shaxsning o'zini nazorat qila olishi, vaqtni boshqara olishi, jamiyatga foyda keltirishga intilishi kabi xususiyatlarsiz mavjud bo'la olmaydi. Ijtimoiy pedagogik kontekstda Weberning g'oyasi quyidagi xulosalarga olib keladi: mehnat - ijtimoiy tartib va ijtimoiy mas'uliyatning markaziy mexanizmi. Ta'lim tizimi yoshlarni jamiyatning umumiy me'yorlari va mehnat madaniyatiga tayyorlaydi; mehnatsevarlik - iqtisodiy faoliyat va ijtimoiy integratsiyaning sharti. Ijtimoiy pedagoglar uchun bu yoshlarni iqtisodiy ong, ijtimoiy ishtirok va kasbiy madaniyat ruhida tarbiyalash zarurligini ko'rsatadi; mehnat etikasi - shaxsning ijtimoiy identiteti va jamiyatdagi rolini belgilovchi asosiy omil. Ya'ni shaxs mehnatga munosabati orqali jamiyatda kim ekanini, qanchalik mas'uliyatli ekanini namoyon qiladi.

Aristotelning mehnatni ma'naviy faoliyat, Weberning esa sivilizatsiyaviy asos sifatida talqin qilishi, ijtimoiy pedagogika uchun umumiy mazmunni beradi. Mehnatsevarlik - shaxsning ma'naviy

FIZIKA-TEXNIKA

barkamolligi, ijtimoiy mas'uliyati va jamiyatga integratsiyalashuvini ta'minlovchi qadriyatdir. Shu sabdan, zamonaviy ijtimoiy pedagogika mehnatsevarlikni: shaxsning ma'naviy rivoji, jamiyatga foydali bo'lishga intilishi, kasbiy va irqiy-intellektual salohiyatini ro'yobga chiqarishi uchun asosiy tarbiyaviy kategoriya sifatida ko'radi.

Sharq va rus pedagogikasida mehnatsevarlik shaxsni tarbiyalovchi, intizomga o'rgatuvchi vosita bo'lsa, zamonaviy ta'limda u XXI asr kompetensiyalarining ajralmas elementi - tashabbuskorlik, mas'uliyat, kreativlik bilan uyg'unlashgan. Rivojlanayotgan jamiyatda mehnatning shakli o'zgarmoqda: intellektual, kreativ, raqamli ko'nikmalar ustunlashmoqda. Demak, mehnatsevarlik ham yangicha mazmunga - o'zini rivojlantirishga, kasbiy o'sishga, jamiyatga foyda keltirishga tayyorlikka ega kompleks sifatga aylanmoqda. Prezident Sh.Mirziyoyev ta'kidlaganidek, yoshlarni mehnatsevarlik, mas'uliyat va barkamollikka o'rgatish davlatning asosiy ustuvor vazifasidir. Bu tamoyil ta'lim dasturlari va yoshlar siyosati kontsepsiyalarida aks etgan. Tahlil natijalariga ko'ra, mehnatsevarlik shaxsning jamiyatdagi o'rni, ijtimoiy ishtiroki, ijtimoiy ishonch va jamoaviylik ko'rsatkichlarini kuchaytiradi.

Tadqiqot natijalari mehnatsevarlik tushunchasining zamonaviy talqini an'anaviy mehnat etikasi bilan cheklanmasligini ko'rsatadi. Yangi sharoitda mehnatsevarlik:

- faqat mehnat qilishga tayyorlik emas, balki doimiy o'rganish, rivojlanish, raqamli ko'nikmalarni egallashni o'z ichiga oladi;
- faqat jismoniy mehnat emas, balki intellektual, kreativ, muloqotga asoslangan mehnatni ham qamrab oladi;
- faqat tarbiyaviy kategoriya emas, balki iqtisodiy va madaniy taraqqiyotning strategik omiliga aylanmoqda;
- modern O'zbekiston sharoitida yoshlarning ijtimoiy-huquqiy faolligini oshiruvchi mexanizm sifatida ko'rilmogda.

Shuningdek, ta'lim tizimi oldida yangi vazifa turibdi: mehnatsevarlikni zamonaviy o'quv jarayoniga integratsiya qilish, uni faollik, mas'uliyat, kommunikativ madaniyat va ma'naviy uyg'unish bilan uyg'un holda shakllantirish. Prezident Mirziyoyevning yoshlarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalashga qaratilgan qarashlari milliy pedagogik konsepsiyaning yangi bosqichini belgilaydi. Bu iqtiboslar mehnatsevarlikning O'zbekistonning modernizatsiya strategiyasidagi o'rnini aniqlashtiradi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot mehnatsevarlik fenomenining sotsiomadaniy va tarbiyaviy mohiyati ko'p qatlamli va multidisiplinar xarakterga ega ekanini yaqqol ko'rsatdi. Mehnatsevarlik nafaqat shaxsning individual xususiyati, balki jamiyatning ma'naviy-axloqiy tuzilmasini mustahkamlovchi strategik qadriyat sifatida namoyon bo'ladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mehnatsevarlikning shakllanishi shaxsning ma'naviy kamoloti, ijtimoiy faolligi, mas'uliyat hissi, intizomi, kasbiy o'sishi va ijtimoiy moslashuvi bilan bevosita bog'liq bo'lib, har bir insonning hayotiy pozitsiyasini belgilovchi asosiy mezonlardan biriga aylanadi.

Zamonaviy jamiyatda, ayniqsa raqamli iqtisodiyot, globallashtirish va intellektual mehnatning ustuvorligi sharoitida mehnatsevarlikning mazmuni yanada kengayib bormoqda. Endilikda mehnatsevarlik - bu faqat mehnat qilish odati emas, balki o'z ustida ishlashga tayyorlik, doimiy o'rganishga moyillik, kreativ fikrlash, tashabbuskorlik, raqamli ko'nikmalarni egallash, shuningdek, jamiyatga foyda keltirishga intilish kabi kompetensiyalarni ham o'z ichiga oladi. Demak, mehnatsevarlikning zamonaviy talqini shaxsni har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan pedagogik konsepsiya sifatida namoyon bo'lyapti. Tadqiqotimiz shuningdek, mehnatsevarlikning ijtimoiy uyg'unlik va barqarorlikni mustahkamlovchi kuch sifatida tutgan o'rnini tasdiqladi. Sotsiomadaniy jarayonlarga qaraganda, mehnatsevarlik jamoaviylik, ijtimoiy hamkorlik, o'zaro ishonch va ijtimoiy mas'uliyatni kuchaytiradi, bu esa jamiyatning ijtimoiy barqarorligi uchun hal qiluvchi omildir.

Zamonaviy O'zbekiston sharoitida mehnatsevarlik tushunchasi davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida shakllanmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyevning yoshlarni mehnatsevar, tashabbuskor, mas'uliyatli va o'z fikriga ega insonlar sifatida tarbiyalash haqidagi qarashlari bu qadriyatning milliy ta'lim siyosatidagi strategik o'rnini belgilab berdi. Ayni paytda respublika ta'lim tizimi mehnatsevarlikni yoshlarning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatini rivojlantiruvchi asosiy kompetensiya sifatida ilgari surmoqda. Bu esa ta'lim jarayonida mehnat madaniyati, kasbiy

ko'nikmalar, o'z-o'zini rivojlantirish, mustaqillik va ijtimoiy mas'uliyatga yo'naltirilgan metodikalar ulushini oshirishni talab etadi.

Xulosa qilib aytganda, mehnatsevarlikni rivojlantirish bo'yicha ta'limiy dasturlarni yangicha yondashuvlar bilan boyitish, oila, maktab, mahalla va jamiyat institutlari o'rtasida hamkorlikni mustahkamlash, mehnat madaniyatini bolalikdan singdirish, o'quvchilarda tashabbuskorlik, intizom va ma'naviy barqarorlik fazilatlarini shakllantirish bugungi ijtimoiy-pedagogikaning asosiy vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda. Umuman olganda, mehnatsevarlikning sotsiomadaniy va pedagogik talqini shuni ko'rsatadiki, ushbu qadriyatni shakllantirish nafaqat shaxs kamoloti, balki jamiyatning barqaror kelajagi uchun ham muhimdir. Buning uchun pedagogik jarayonni innovatsion metodlar, ijtimoiy hamkorlik mexanizmlari va milliy qadriyatlarga asoslangan yondashuvlar bilan boyitish, mehnat tarbiyasini har tomonlama qo'llab-quvvatlash zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. https://zarnews.uz/uz/post/mirziyoyev-yoshlarimiz-ortasida-soglom-turmush-tarzini-keng-targib-etish-eng-ustuvor-yonalishlardan-biri-bolishi-lozim?utm_source=chatgpt.com
2. Аристотель. Никомахова этика. - Москва: «Азбука-Классика. Non-Fiction», 2022. - С. 448.
3. Фома Аквинский. Сумма теологии. - Москва: Изд-во Францисканцев, 2002. - С. 894.
4. Вебер М. *Протестантская этика и дух капитализма*. - Москва: АСТ, серия «Эксклюзивная классика», 2025. - С. 352.
5. Сорокин П.А. *Социальная и культурная динамика*. - Москва: Астрель, 2017. - С. 1176.
6. Дюркгейм Э. *О разделении общественного труда*. - Москва: Наука, 1996. - С. 432.
7. Юрген Хабермас. *Теория коммуникативного действия / Теория коммуникативной деятельности*. - Москва: «Весь Мир», 2022. - С. 880.
8. Бердяев Н. О назначении человека. - Москва: Республика, 1994. - С. 352.
9. Франк С. Смысл жизни. - Москва: Республика, 1990. - С. 280.
10. Фромм Эрих. Иметь или быть? - Москва: АСТ, серия «Эксклюзивная классика», 2024. - С. 320.
11. Ушинский К.Д. Человек как предмет воспитания. - Москва: Педагогика, 1988. - С. 480.
12. Макаренко А.С. Педагогическая поэма. - Москва: Правда, 1983. - С. 432.
13. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. - Киев: Радянська школа, 1979. - С. 384.
14. Дьюи Дж. *Демократия и образование* (пер. с англ.) - Москва: Педагогика-пресс, 2000. - С. 382.
15. Монтессори М. *Открытие ребёнка* (пер. с англ.) - Москва: Книга по Требованию, 2012. - С. 342.
16. Sennett R. *The Corrosion of Character: The Personal Consequences of Work in the New Capitalism*. - New York, London: W. W. Norton & Company, 1999. - P. 176.
17. Маслоу Абрахам. *Мотивация и личность*. - Санкт-Петербург: Питер, 2007. - С. 352.
18. Арендт Х. *Vita activa, или О деятельной жизни*. - Москва: Ад Маргинем Пресс, 2023. - С. 416.
19. Маралов В.Г. Психология развития личности. - Москва: Академия, 2010. - С. 368.
20. Фрумин И.Д. Образовательная политика: компетенции XXI века. - Москва: XCE, 2018. - С. 412.
21. Никандров Н.Д. Воспитание и ценности. - Москва: Педагогика, 2000. - С. 256.
22. Зинковская Т.Э. Педагогика труда. - Санкт-Петербург: Питер, 2015. - С. 304.
23. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. - Paris: UNESCO, 2017. - P. 62.
24. OECD. The Future of Education and Skills 2030. - Paris: OECD Publishing, 2020. - P. 45.